

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קלו

משנה: הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה זכרי רבי יהודה: אדם (כריא שאינו שכיב מרע) שרוצה להתחתן פעם שניה, והוא לא מעונין שכל נכסיו ישתעבדו לכתובה של אשתו החדשה, ואז בניו מהאשה הראשונה לא ירשו את נכסיו לאחר מותו. ולכן מצד אחד, הוא לא יכול לכתוב שטר שהוא נותן להם את נכסיו לאחר מותו, כי לאר מותו אין לו כבר כח להקנות להם כלום. מצד שני הוא לא רוצה לתת להם עכשיו את נכסיו כי אז הוא לא יוכל להשתמש בהם יותר.

ולכן הוא כותב להם בשטר שהוא נותן להם את הנכסים 'מהיום ולאחר מיתה', כלומר את גוף הקרקע הוא נותן להם היום, אבל את הפירות הוא עדיין לא נותן להם עד שימות ואז תושלם המתנה. (אבל אם לא יכתוב 'מהיום ולאחר מיתה' השטר לא יועיל, כי בשטר הוא כותב שהוא נותן את הנכסים לאחר מותו, והרי לאחר מותו הוא כבר לא יכול לתת כלום כנ"ל).

רבי יוסי אומר אינו צריך: לכתוב 'מהיום ולאחר מיתה'. שיטתו תתבאר בגמרא.

הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו, האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן, והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב: הכותב נכסיו לבנו באופן הנ"ל של 'מהיום ולאחר מיתה', האב לא יכול למכור אותם לגמרי כי הגוף כבר שייך לבן, וגם הבן לא יכול למכור אותם לגמרי כי הפירות שייכים לאב.

מכר האב, מכורים עד שימות. מכר הבן, אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב: אם לאחר שכתב את השטר לבנו מכר האב את הקרקע לאדם אחר בסתם, הקונה קנה רק את הפירות ורק עד שימות האב. ולאחר מות האב עוברת הקרקע לבן לגמרי. ואם מכר הבן את הקרקע לאחר שקיבל את השטר, הקונה לא מקבל את הפירות עד שימות האב. ולאחר מות האב הקונה מקבל את הקרקע לגמרי.

גמרא: קושיא: וכי כתב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי? הא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת: מה מועיל שהוא כותב בשטר

'מהיום ולאחר מיתה'? הרי למדנו במשנה בגיטין הכותב גט לאשתו 'מהיום ולאחר מיתה', ספק לנו אם הגט כשר או לא. דהיינו ספק אם כוונתו לעשות תנאי שאם הוא ימות הגט יחול מעכשיו, ואם כן הגט כשר. או שכוונתו לחזור בו מדבריו הראשונים שאמר 'מהיום' ורוצה שהגט יחול לאחר מותו, וכמובן שאינו יכול לתת גט לאחר שהוא כבר מת.

ומכיון שהיא ספק מגורשת, אם הוא מת ללא ילדים היא לא מתייבמת שמא הגט היה כשר, ומאידיך היא צריכה חליצה שמא הגט היה פסול.

ואם כן גם לענייני השטר מתנה ספק אם הוא מועיל או לא, ומספק הבנים לא זוכים בנכסים.

תירוץ: התם מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי, אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה: שם יש לנו ספק בכוונת הבעל כנ"ל. אבל כאן אין לנו ספק בכוונת האב, אלא כוונתו היתה שאת הגוף יקבלו הבנים מהיום ואת הפירות לאחר מיתה.

למדנו במשנה - רבי יוסי אומר אינו צריך לכתוב מ'היום לאחר מיתה'.

רבה בר אבוא חלש. על לגביה רב הונא ורב נחמן. אמר ליה רב הונא לרב נחמן - בעי מיניה הלכה כרבי יוסי או אין הלכה כר' יוסי? אמר ליה - טעמיה דרבי יוסי לא ידענא הלכה איבעי מיניה? אמר ליה - את בעי מיניה אי הלכה אי לא וטעמיה אנא אמינא לך. בעא מיניה, אמר ליה הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי: רבה בר אבוא נחלה. הלכו רב הונא ורב נחמן לבקר אותו. אמר רב הונא לרב נחמן שישאל אותו האם הלכה כרבי יוסי שאין צריך לכתוב בשטר 'מהיום'. אמר לו רב נחמן - את טעמו של רבי יוסי איני יודע (מדוע הוא סובר שלא צריך לכתוב 'מהיום') ואני אשאל האם הלכה כמותו? אמר לו רב הונא - אתה תשאל את ההלכה, ואת הטעם אני אומר לך. הוא שאל אותו, ורבה בר אבוא אמר לו שהלכה כרבי יוסי.

בתר דנפקו אמר ליה - היינו טעמיה דרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו: לאחר שהם יצאו מביתו של רבה בר אבוא, ביאר רב הונא לרב נחמן את טעמו של רבי יוסי. לדעת רבי יוסי אין צורך לכתוב 'מהיום', משום שעצם הזמן הכתוב בשטר מוכיח שכוונת האב לתת את נכסיו מהיום, אחרת מדוע כתב זמן בשטר מתנה?! אלא בהכרח שאת גוף הנכסים הוא נותן מהיום ואת הפירות לאחר מיתה, והאב אוכל את הפירות עד שימות.

תניא נמי הכי רבי יוסי אומר אינו צריך מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו.

בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו?: לדעת רבי יהודה ששטר מתנה שלא כתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה' אינו מועיל (כי כאמור בשטר כתוב שהוא נותן את הנכסים לאחר מותו, וולאחר מותו הוא לא יכול להקנות כלום). מה הדין שטר מתנה שכתוב בו שהנותן והעדים עשו קנין על המתנה?

האם גם כאן סובר רבי יהודה שצריך לכתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה', כי כוונת הנותן לתת את המתנה על ידי השטר ולא על ידי הקנין, ואילו בשטר כתוב שהוא יקנה אותה רק לאחר מיתה וזה בלתי אפשרי. ולכן צריך לכתוב בשטר שהוא יקנה אותה מהיום ולאחר מיתה.

או שעצם הדבר שעשו קנין, מוכיח שהוא רוצה לתת את המתנה מהיום על ידי הקנין שעשו, ולא על ידי השטר, ולכן המתנה חלה.

אמר ליה בהקנאה אינו צריך: רב נחמן ענה לו שאם כתוב קנין בשטר לא צריך לכתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה', כי כוונת הנותן להקנות את המתנה בקנין שעשו ולא בשטר.

רב פפי אמר איכא אקנייתא דצריך ואיכא אקנייתא דלא צריך. אקנייה וקנינא מיניה לא צריך, קנינא מיניה ואקנייה צריך: יש מקרה שכתוב בשטר שעשו קנין וצריך לכתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה', ויש מקרה שלא צריך.

אם כתוב בשטר 'אקנייה' וקנינא מיניה, דהיינו בתחילה כתבו העדים שהנותן אמר להם 'אקנייה' = תעשו קנין על המתנה ותקנו אותה בשביל המקבל. ובסוף השטר כתבו העדים 'וקנינא מיניה' = אכן קנינו אותה בשבילו. בכזה מקרה לא צריך לכתוב 'מהיום ולאחר מיתה'. כי יש כאן יתור לשון, משום שלא היו צורך לכתוב שוב שהעדים קנו את המתנה, שהרי פשוט הדבר שאם הנותן ציוה אותם לעשות קנין שהם אכן עשו זאת. אלא בהכרח כתבו זאת שוב בשביל להדגיש שהמקבל מקבל אותה על ידי הקנין ולא על ידי השטר.

אבל אם קודם כתוב 'וקנינא מיניה' = קנינו את המתנה בשביל המקבל. ולבסוף כתוב 'אקנייה' = תעשו קנין על המתנה ותקנו אותה בשביל המקבל. כאן יש צורך לכתוב את הפעם השניה. משום שבפעם הראשונה לא כתוב שהנותן אמר להם לעשות קנין, ואם כן צריך לכתוב שהם עשו זאת על דעתו ולא על דעתם. וממילא צריך לכתוב בשטר 'מהיום ולאחר מיתה'.

מתקיף לה רב חנינא מסורא - מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי ידעי? האם יתכן שאנו לא יודעים את החילוק הזה של שינוי הנוסח הכתוב בשטר, כדי להבין מה היתה דעתו של הנותן, והסופרים הכותבים את השטרות יודעים?

שאלונו לספרי דאביי וידעי ולספרי דרבא וידעי: הלכו ושאלו את הסופרים בבית דין של אביי ושל רבא והם אכן ידעו את החילוק הזה.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר - בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה לא צריך. ובדוכרן פתגמי דהוי באנפנא פליגי: אין הבדל אם קודם כתוב 'אקנייה' ואחר כך 'וקנינא מיניה' או להיפך. בכל מקרה לא צריך לכתוב בשטר שמוזכר בו קנין, 'מהיום ולאחר מיתה'. אבל בשטר שלא כתוב בו קנין וכן בשטר העומד לראייה בלבד, והיינו שכתוב בו 'ובדוכרן פתגמי דהוי באנפנא' = זהו זכרון דברים שהיה לפנינו, נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי האם צריך לכתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה' (ריטב"א).

אמר רב כהנא - אמריתא לשמעתיא קמיה דרב זביד מנהרדעא, ואמר לי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה: אמר רב כהנא אמרתי את הדברים הנ"ל לפני רב זביד, והוא אמר לי אתם אומרים זאת בנוסח הנ"ל של שאלה ששאל רבא את רב נחמן ורב נחמן ענה לו. ואנו אומרים זאת בנוסח אחר - **אמר רבא אמר רב נחמן בהקנאה אינו צריך וכו'.**

למדנו במשנה - הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו:

איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב, אמר רבי יוחנן לא קנה לוקח וריש לקיש אמר קנה לוקח. רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח, קנין פירות כקנין הגוף דמי. וריש לקיש אמר קנה לוקח, קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי:

נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במקרה שמכר הבן, ולאחר מכן מת הבן לפני האב, ולאחר מכן מת האב. לדעת רבי יוחנן לא קנה הלוקח כלום. כי מה שאמרה המשנה שאם 'מכר הבן אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב', ומדוייק מדבריה שלאחר מות האב קונה הלוקח את הנכסים. שם מדובר שהאבא מת בחיי הבן, והבן ירש אותו, וממילא חלה המכירה. כי הבן מכר לקונה את מה שיבוא לידי לאחר מכן.

אבל כשהבן מת לפני האב, והוא לא ירש את האב, אין ללוקח כלום. משום שה'קנין פירות' שהיה לאב בשדה נחשב ל'קנין הגוף', וממילא הבן לא יכל למכור כלום בחיי האב. כי באמת לא היה לו לא קנין פירות ולא קנין הגוף.

אבל לדעת ריש לקיש הלוקח קנה. ומה שדייקנו מהמשנה שלאחר מות האב קונה הלוקח, זה אפילו אם הבן מת בחיי האב. והטעם, משום ש'קנין פירות' שהיה לאב בשדה לאו כ'קנין הגוף'. וממילא חלה המכירה שמכר הבן את השדה בחיי אביו, כי הוא מכר את קנין הגוף השייך לו. אלא שעדיין האב אוכל פירות עד שימות, וכשימות האב קונה הלוקח גם את אכילת הפירות.

קושיא: **והא איפליגו בה חדא זימנא!** מדוע יש צורך להשמיע לנו את המחלוקת שלהם כאן, והרי הם כבר נחלקו באותו ענין. כדלהלן.

דאיתמר המוכר שדהו לפירות, רבי יוחנן אמר מביא וקורא, וריש לקיש אמר מביא ואינו קורא. רבי יוחנן אמר מביא וקורא קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי, וריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: המוכר את שדהו רק בשביל גידול הפירות אבל הקרקע נשארת למוכר [יש להעיר שמדובר בזמן הזה שאין היובל נוהג, כי בזמן שהיובל נוהג בכל מקרה כל מכירת קרקע היא רק מכירה לפירות], הקונה צריך להביא את הביכורים.

אבל נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש האם הקונה גם יכול לומר את פרשת הביכורים או לא. שורש המחלוקת - האם 'קנין פירות' נחשב כמו 'קנין הגוף' (גוף הקרקע), ואם כן המביא יכול לומר "הנה הביאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ה'", או שאין זה כ'קנין הגוף' ואם כן הוא לא יכול לומר שזו האדמה שה' נתן לו, כי היא לא שלו.

תירוץ: **אמר לך ר' יוחנן - אף על גב דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי, הכא אצטריך. סלקא דעתך אמינא אבא לגבי בריה אחולי אחיל, קא משמע לן:** אמנם באמת בכל מקום קנין פירות נחשב כקנין הגוף, אבל כאן היה מקום לחשוב שהקנין פירות שהשאיר האבא לעצמו לא יהיה כקנין הגוף. כי האבא מוחל לבנו את הקנין גוף לגמרי, והפירות שהשאיר לעצמו אינם כקנין הגוף. ולכן צריך להשמיע לנו שגם כאן הקנין פירות של האבא נחשב כקנין הגוף.

ורבי שמעון בן לקיש אמר - אף על גב דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, הכא אצטריך. סלקא דעתך אמינא כל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה

נפשיה עדיפא ליה, קא משמע לן: אפילו שבכל מקום קנין פירות אינו כקנין הגוף, כאן היה מקום לומר שהם כן כקנין הגוף, כי האבא שמשאיר לעצמו את הפירות בודאי דואג קודם כל לעצמו מאשר לבנו, ולכן כשהוא משאיר לעצמו את הפירות הוא רוצה להשאיר לעצמו גם את הקנין הגוף, קמ"ל.

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש - נכסי לך ואחריו יירש פלוני' מת ראשון קנה שני, מת שני קנה שלישי. מת שני בחיי ראשון, יחזרו נכסים ליורשי ראשון: האומר לאחד 'אני נתן לך את נכסי במתנה, ואחרי שתמות יירש אותם פלוני, ואחרי שהוא ימות יירש אותם פלוני'. אם הם מתו בזה אחר זה, אכן הם קונים זה אחר זה את הנכסים כמו שהוא אמר.

אבל אם מת השני כשהראשון עדיין בחיים, כשימות הראשון הם לא עוברים לשלישי, אלא ליורשיו של הראשון. כי השלישי יכול לקבל אותם רק מכח השני, ומכיון שהשני לא יירש אותם גם השלישי לא יירש. עד כאן הברייתא. רבי יוחנן מבאר את הקושיא -

ואם איתא ליורשי נתן מיבעי ליה! מדובר שהנותן את הנכסים נתן אותם רק לאכילת פירות, כלומר ל'קנין פירות'. אם נאמר כריש לקיש שקנין פירות אינו כקנין הגוף, קשה מדוע כשמת השני בחיי הראשון, כשמת הראשון הנכסים עוברים ליורשי הראשון? הרי לראשון היה רק קנין פירות בנכסים, ואם כן כשהוא מת הם אמורים לחזור לנותן! (אבל אם קנין פירות כקנין הגוף, אם כן היה לראשון קנין גוף בנכסים עוד בחיי הנותן, ולכן כשמת הראשון בניו יורשים את הנכסים).

אמר ליה - כבר תרגמה רב הושעיא בבבלי אחריו שאני: ריש לקיש מתרץ - כבר ביאר רב הושעיא שהנותן נכסים ואמר למקבל 'ואחריו יירש פלוני' הוא נתן לו גם את קנין הגוף. כי הלשון 'ואחריו יירש' משמע מה שיישאר מהנכסים יירש הפלוני, דהיינו אם תרצה תוכל למכור אותם. ואם כן בהכרח שהוא נתן לו גם את קנין הגוף.

וכן רמי רבה בר רב הונא קמיה דרב ואמר אחריו שאני: וכן הקשה רמי בר רב הונא לרב מהברייתא הנ"ל על השיטה של קנין פירות לאו כקנין הגוף, ורב תירץ לו שבאומר 'אחריו' הדין שונה וכנ"ל.